

КОНЦЕПТ «ДЗЕРКАЛО» В ОПОВІДАННЯХ КОРНЕЛІЯ ІРОДА (ЗБІРКА «ВІД СЬОГОДНІ ДО ЗАВТРА»)

Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Філологія.

Випуск 2 (56)

УДК 821.09(498=161.2)Ірод:159.923

DOI: [https://doi.org/10.24144/2663-6840/2026.2.\(56\).70-76](https://doi.org/10.24144/2663-6840/2026.2.(56).70-76)

Тиховська О. Концепт «дзеркало» в оповіданнях Корнелія Ірода (збірка «Від сьогодні до завтра»); кількість бібліографічних джерел – 7; мова – українська.

Анотація. Мета статті – проаналізувати символічне підґрунтя концепту «дзеркало» в оповіданнях Корнелія Ірода, які увійшли до збірки «Від сьогодні до завтра» (2014), простежити специфіку метафор, розглянути психологізм цих творів. Письменник, моделюючи певні життєві ситуації, дає змогу героям творів побачити себе ніби в кривому дзеркалі, а мовою психоаналізу, побачити свою Тінь, друге я, існування якого людина не завжди готова визнати. Метафоричне дзеркало і його вплив на світосприйняття героїв – наскрізний мотив проаналізованих оповідань Корнелія Ірода. В оповіданнях «Дзеркало», «Дорога», «Надгробна фотографія», «Рябушка», «Безсмертя», «Портрет», «Вдячність» концепт «дзеркало» відіграє ключову роль, допомагає читачеві заглибитися у внутрішній світ героїв, побачити обриси архетипу Тіні, відкриває правду, руйнує стереотипи та мрії, звичний уклад життя, завдає болю. В оповіданні «Дзеркало» жебрак Мануеле кризь призму картини «Таємна вечеря» бачить розщеплення свого «Я», зумовлене відтворенням рис його обличчя в образах персонажів-антагоністів – Ісуса Христа та Іуди. Як дзеркало можемо інтерпретувати процес творчості геніального художника Леонардо да Вінчі. В оповіданні «Дорога» дзеркалом для професора Павела Бондара стає розбита сільська дорога, болото і ніч, саме там йому вдається побачити свою Тінь – безвольного чоловіка, яким вміло маніпулює хитра жінка. В оповіданні «Надгробна фотографія» функцію дзеркала виконує світлина, на якій поєднано образи молодого чоловіка та старенької дружини, оскільки зв'язок між ними обірвався понад сорок років тому. Відтак, головна героїня Ниця Паламарева бачить себе на тій фотографії як у дзеркалі часу, усвідомлює, що постаріла і минуле не повернути. Дзеркалом ілюзій та марних сподівань в оповіданні «Вдячність» постає спадок, який зробив видимою темну сторону особистості Антона, став причиною його розгульного життя й цирозу печінки. В оповіданні «Рябушка» метафоричним дзеркалом, у якому відображаються моральні та духовні якості головного героя Тодера Жабена, є ряба кобила Зірка. Символічний образ кривого дзеркала постає в оповіданні «Безсмертя»: химерні фантазії головного героя про подорожі зі швидкістю світла й життя в межах різних історичних епох розбиваються об реалії дійсності (аварію на підприємстві). В оповіданні «Портрет» функцію кривого і водночас «пророчого» дзеркала виконує портрет професора Мирона, який віщує несправедливе звинувачення у зраді та ув'язнення вченого. Кризь призму концепту «дзеркало» можуть бути проаналізовані й інші твори Корнелія Ірода.

Ключові слова: сучасна українська література Румунії, Корнелій Ірод, символ, образ-характер, метафора, психологізм, архетип Тіні.

Формулювання проблеми. Корнелій Ірод є одним із найталановитіших письменників Румунії, поетом, прозаїком, початок його літературної діяльності припадає на другу половину 1950-х років. Він член Спілок письменників Румунії (з 1968) та України (з 1990). Унікальність творів Корнелія Ірода значною мірою зумовлена тим, що він «здобув філологічну (українська філологія) та теологічну освіту в Бухарестському університеті» [Носенко 2019, с. 90], є священником румунської православної парафії, протоієреєм. Відтак, символізм та метафоричність євангельських притч можуть слугувати ключем для аналізу багатьох його творів. «Своє подвійне поклонання К. Ірод вбачав передусім у служінні слову, адже, на його переконання, слово літературне і слово Боже об'єднані однією високою місією – духовного й морального удосконалення людини зокрема і людства взагалі» [Носенко 2019, с. 90]. Змодельовані в оповіданнях Корнелія Ірода життєві ситуації допомагають читачеві побачити тіньові сторони характерів різних героїв, їх метафоричне відображення в дзеркалі часу, моралі, духовних цінностей. А це спонукає до роздумів про співвідношення категорій добра і зла і у світі, і в душах тих, хто поруч, і у власній душі. Кризь призму концепту «дзеркало» можна заглибитися у психологію персонажів.

Мета статті – проаналізувати символічне підґрунтя концепту «дзеркало» в оповіданнях Корнелія Ірода, які увійшли до збірки «Від сьогодні до завтра» (2014), простежити специфіку метафор, розглянути психологізм цих творів.

Аналіз досліджень. За спостереженням М. Вотьканич, Корнелій Ірод належить до когорти українських письменників Румунії, які після Другої світової війни зуміли «зберегти свою національну самобутність, духовні основи буття» [Вотьканич 2023, с. 62], спиралися «на фольклорні надбання й духовне підґрунтя українського письменства рубежу XIX–XX століть та міжвоєнного часу» [Вотьканич 2023, с. 62]. Проза Корнелія Ірода є мало дослідженою. Окремі статті, присвячені художньому доробку цього румунського письменника, належать перу В. Антофійчука, Т. Носенко. В. Антофійчук охарактеризував прозу Корнелія Ірода з погляду її проблемно-тематичних і жанрово-стильових особливостей, детально проаналізував тетралогію «Свято» і дійшов висновку, що «творчий доробок талановитого письменника, перейнятий любов'ю до людини та увагою до її насущних проблем, подає своєрідну художню концепцію дійсності в її багатоаспектному народознавчому вияві» [Антофійчук 2022, с. 18]. Т. Носенко детально проаналі-

зувала проблематику перших трьох частин тетралогії «Свято» та тематично-жанрові особливості малої прози Корнелія Ірода. Погоджуємося зі спостереженням дослідниці, що «стильова манера, образний світ малої прози письменника глибоко закорінені в народній ментальності. К. Ірод – талановитий і самобутній оповідач, мова котрого яскрава й різнобарвна, пронизана гумором, емоційністю, експресивністю вислову. Водночас сама оповідь позбавлена приземленої етнографічної описовості, орнаментальної екзотики [...]». До цього можна додати, що помітна дифузія наративних структур як ще одна ознака сучасності стилю К. Ірода, надає й самій оповіді, і поведінці та психології героїв динамізму, несподіваних поворотів, виразної екстеоризації» [Носенко 2019, с. 97]. Однак до осмислення психології героїв оповідань К. Ірода крізь призму концепту «дзеркало» літературознавці не вдавалися, що зумовлює актуальність цієї статті.

Методи дослідження – філологічний, структурно-семантичний, психоаналітичний, порівняльно-історичний, генетичний.

Виклад основного матеріалу. У кількох оповіданнях збірки «Від сьогодні до завтра» важливе місце займає концепт «дзеркало». Письменник, моделюючи певні життєві ситуації, дає змогу героям творів побачити себе ніби в кривому дзеркалі, а мовою психоаналізу, побачити свою Тінь, друге я, існування якого людина не завжди готова визнати. З погляду психоаналізу, Тінь – «це один з архетипів колективного несвідомого, alter-ego людини, котре впливає на її настрій, мотивацію вчинків, але психічно здорова людина завжди здатна його контролювати. Коли Тінь виринає з-під влади Его, це стає передумовою розщеплення психіки, неадекватної поведінки» [Тиховська 2021, с. 210]. І в такій ситуації ніби з'являється дзеркальне відображення людини, яке є іншою особистістю. Символіка дзеркала багатогранна: «Дзеркало – символ істини, самореалізації, мудрості, розуму, душі; відображення надприродного і божественного інтелекту; отвору в інші виміри, світи; складності душі; двійників; небезпеки; оберега» [Енциклопедичний словник символів культури України 2015, с. 219]. І такі різні аспекти цього образу постають у творах К. Ірода.

Глибоко символічною є назва оповідання «Дзеркало», в якій саме дзеркало жодного разу не згадується. Назва оповідання метафорично відображає трагедійність та непередбачуваність людської долі та акцентує на янгольській та демонічній складовій процесу творчості. Головний герой Леонардо да Вінчі постає перед читачем у кількох іпостасях: як талановитий винахідник, художник, вчитель, він переконаний: «*Найвища мета художника – виразити на обличчю та в рухах тіла пристрасть душі*» [Прод 2014, с. 259]. Заради виявлення оцієї пристрасті душі на обличчі натурщика, він здатен бути жорстоким: щоб отримати відображення бажаної емоції чи психологічного стану, вдається навіть до насильства. Намагаючись повернути на обличчя жебрака Мануеле вираз розпачу, страждання, спустошеності, щоб той відповідав його уявленню про

образ Іуди, митець використовує грубі слова, бійку, стусани [Прод 2014, с. 269]. Художник розглядає людей, які йому позують, як об'єкт, а не суб'єкт, як джерело художніх образів. Він прагне на своїх картинах максимально передати емоції й почуття, зобразити зображення людей справжніми, дзеркальними відображеннями живих.

Таким чином, творчість Леонардо да Вінчі сприймає як дзеркало, оскільки вона здатна відображати реальність. У міфологічних легендах та повір'ях дзеркало асоціюється з міфічними дверима, через які душа може перейти на інший бік. З цим пов'язаний звичай закривати дзеркала або повертати їх лицем до стіни, коли в будинку перебуває небіжчик. Творчість тісно пов'язана зі сферою несвідомого, в якому художник черпає свій енергетичний та ідейний потенціал, тож вона теж є магічними дверима між світом яви та реальністю.

Леонардо да Вінчі досить прискіпливо ставиться до тих, кого увіковічує на своєму полотні, чие дзеркальне відображення оживає в образі двійника. Так, після довгих пошуків моделі для обличчя Іуди на картині «Темна вечеря» митець знаходить потворного жебрака, який повністю відповідає його очікуванням. Однак у процесі створення художнього образу Леонардо да Вінчі дізнається, що Мануеле не вперше став його моделлю, з'ясується, що цей жебрак 12 років перед тим був прототипом образу Ісуса Христа, тому зараз вперто відмовлявся бути прообразом когось іншого.

Для портретів двох антагоністичних особистостей художник обирає лице тієї самої людини, яке змінилось до невпізнанності з плином часу. Коли Мануеле зрозумів, що тепер має стати прототипом для Іуди, це викликало значний психологічний спротив у його душі: «*жебрака щось мучило, він безперестанно м'яв свої брудні руки, вертівся на стільці, а коли почув застерезення художника, почав болісно стогнати, ніби супроводжував кожну лінію, що орала вздовж і воперек білу пляму, породжуючи поступово обличчя Іуди. Через хвилину ним почало трясти, стогін глибшав*» [Прод 2014, с. 270]. Перед Мануеле постають поруч два його відображення, між якими вже нема нічого спільного, це вражає чоловіка. Геніальна картина Леонардо да Вінчі виявляє внутрішній конфлікт, розпач, сум жебрака від усвідомлення втраченої краси, молодості, життєвої енергії.

Старий Мануеле, який стає моделлю для образу Іуди, виявляється спотвореним двійником того, хто став прототипом для Христа, спочатку в метафоричному дзеркалі часу, а потім у дзеркалі-творчості Леонардо да Вінчі. За спостереженням Х. Керлота, дзеркало може символізувати двійників (тезу й антитезу), а також море пристрастей (життя як нестійкість)» [Cirlot 2001, с. 212]. Відтак, стає зрозумілою назва оповідання, творчість і час набувають значення метафоричного кривого дзеркала, в якому людина може не впізнати себе. «У давнину дзеркало розглядалося як символ складності душі: її рухливості та здатності пристосуватися до тих об'єктів, які відвідують її та впливають на неї»

[Cirlot 2001, с. 211]. Так, бідність та страждання стерли з обличчя Мануеле просвітленість та любов, він набув потворного вигляду й будь-яка подібність з Ісусом Христом зникла.

«Дзеркала є магічними символами для несвідомих спогадів (їх можна порівняти з кришталеви-ми палацами) [Cirlot 2001, с. 212], які є крихкими та недовговічними, вони руйнуються від ударів (метафорично від ударів часу та обставин життя). У кінці оповідання читачеві відкривається вражаючий факт – одна людина може бути прототипом і божества, і грішника, а психологічний стан може змінити вираз обличчя до невпізнанності.

Корнелій Ірод в оповіданні «Дзеркало» доносить до читача думку: художник створює іншу реальність, зберігає незмінними людські обличчя та постаті, натхненні емоціями чи виснажені стражданнями. Двійники людей на картинах отримують вічне життя, вони залишаються статичними, тоді як час є безжальним до людей, трансформує їх зовнішність, витісняє в небуття красу та молодість. Людина, виконавши роль моделі для портрета, проживши своє життя, помирає – зникає як зображення в дзеркалі, а її двійник на картині продовжує жити. Тож що насправді справжнє? Можливо, для художника картини є уособленням справжньої реальності, породженої дзеркалом творчості, а натомість реальне життя має меншу цінність.

Дзеркало також є символом уяви або ж свідомості, воно здатне відображати зовнішню реальність видимого світу [Cirlot 2001, с. 211]. Завдяки творчій уяві Леонардо да Вінчі з'являються мистецькі й наукові шедеври. Його уява – це дзеркало реальності, і в ньому одна й та ж людина може мати інше відображення, викривлене часом та життєвими обставинами.

В оповіданні «Надгробна фотографія» концепт «дзеркало» проєктується на світліну, скомбіновану з двох образів – старої жінки й молодого чоловіка: Дмитра Паламара та його дружини Ниці Паламаревої, головної героїні, яка вдовує понад чотири десятиріччя, бо її чоловік зник безвісти на війні. Жінка довгий час живе надією на те, що Дмитро не загинув і невдовзі дасть про себе знати. Це сподівання наповнює змістом її будні, вона очікує, що станеться диво. А доки це триває, час ніби зупиняється, Ниця не відчуває, як минають роки.

Однак, коли героїня дізнається, що Дмитро загинув і похований у братській могилі, час для неї починає пливати по-іншому. Вона якось швидко починає старіти, і в неї з'являється бажання воз'єднатися з коханим бодай у площині фотографії. Ниця передає у фотоательє дві світліни – свою та чоловіку, на одній – стара жінка, на іншій – молодий чоловік. Допоки ці фотографії не об'єднані в одну, героїня не відчуває тягаря прожитих років та втрачених можливостей. Однак, коли два зображення опинилися разом на одній світліні, героїня відчула розчарування, сум і розпач: *«На знімку вона, Ниця – теперішня, сьогоднішня, жива, яку можна доторкнути. А Митро зостався далеко, відгороджений довгорічною відсутністю, із-за якої*

світить дорогою, але нематеріальною, ілюзорною тінню. Мати з сином» [Прод 2014, с. 158]. Довгоочікувана жінкою надгробна фотографія стає дзеркалом часу, в якому вона побачила себе справжню і розірвала зв'язок з минулим, перестала жити спогадами. Це дзеркало повернуло її до реальності, змусило прийняти й усвідомити смерть чоловіка, позбутися ілюзії про повернення в минуле – знову вона не буде *Анничкою*. У міфологічних легендах дзеркало набуває магічних властивостей, служить для викликання духів з допомогою оживлення в уяві образів, що були ним сприйняті колись у минулому. Фотографія в цьому оповіданні виконує аналогічну функцію, ніби викликає дух Дмитра Паламара, і його жінка примиряється з втратою коханого та владою часу.

В оповіданні «Вдячність» роль дзеркала, яке показує справжню сутність головного героя Антона, виконує спадок – велика сума грошей, отриманих ним після смерті свого ощадливого дядька Петра Орленка. Антон не проходить випробування багатством, зазнає краху. Гроші дозволяють йому реалізувати той сценарій життя, ті прагнення, які були недоступні чоловікові, коли він був бідним трактористом. А тепер сенсом життя Антона стають розваги, відвідування ресторанів і щоденна пиятика: *«Антон покинув роботу й розпився. Від ранку до ночі, а найчастіше з вечора до самого ранку побував Антон по ресторанах, щоб потім хиріти до полудня або й пізніше. Після цього відпочивав кілька годин і, як смеркне, розпочинав нову гульню»* [Прод 2014, с. 186]. Герой з головою занурюється в реалізацію власних мрій про щасливе життя, однак реальність виявляється кривим дзеркалом: і те, що мало ошчасливити Антона, повільно руйнує його особистість, забирає здоров'я, позбавляє радості.

Спотвореним відображенням матеріальних статків і безбідного життя стає зовнішній вигляд Антона: *«неохайний, оброслий, одяг пом'ятий, ніби ти в ньому спиш, а сорочка – так і не вгадаєш: була колись білою, чи споконвіку сірою»* [Прод 2014, с. 187]. Таким чином, об'єктивується концепт кривого дзеркала: бажаний, уявний образ щасливої людини (Антон) своїм відображенням в реальності має невдачу, ледаря, гульця, п'яницю. Концепт дзеркала-спадку переплітається з мотивом диявольської спокуси. Не готовий до іншого сценарію життя Антон-тракторист потрапляє в пастку багатства, яким не може правильно розпорядитися. Біль та розпач від безсилля перед обставинами породжує в його душі спротив та ненависть, і провину за власну слабкість та нездатність протистояти згубним спокусам Антон перекладає на свого покійного дядька Петра: *«А чорти б його занесли на своїх вилах у саме пекло! Через старого дурня, через проклятого скнару я хворий! Якби він жив був по-людськи – пив, їв, побував, – а не збивав гріш до гроша, як останній скупердяга, як справжній гарпагон, я був би й тепер здоровий»* [Прод 2014, с. 188]. У такий спосіб у кривому дзеркалі його світосприйняття зміщуються акценти: благодійник трансформується в деспота і тирана. Відтак, в основі назви оповідання

«Вдячність» закладена іронія, адже Антон вдячності не відчуває, її кривим віддзеркаленням у душі головного героя постає ненависть.

У цьому оповіданні об'єктивується архетип негативної Тіні, який спонукає Антона до абсурдних вчинків, породжує агресію й ненависть, змушує чоловіка сприймати бажане за дійсне (ефект «кривого дзеркала») й перекладати відповідальність за власні вчинки на інших.

Гроші постають в оповіданні Корнелія Ірода дзеркалом, у якому відображається ощадливість Петра Орленка й безвідповідальність, гультьяйство, лінь та слабкодухність Антона.

В оповіданні «Портрет» функцію містичного дзеркала, здатного напрокувати майбутнє, виконує картина, на якій зображений дивний чоловік, зовсім не подібний на модель – університетського професора Мирона. Художник Борис Чумачевський, посилячись на модерністські віяння в мистецтві, залив червоною фарбою намальований ним образ: *«Портрет мав, безперечно, карикатуральний характер [...] Вийшов якийсь графічний гібрид. Щодо Мирона, на портреті він виглядав на справжнісінького різника або ката»* [Прод 2014, с. 110]. Червона фарба порівнюється в тексті оповідання з кров'ю, що вже наштовхує на думку про небезпеку. Чумачевський внутрішнім зором ніби заглядає в майбутнє, для нього стирається межа між часовими площинами, творчість виконує функцію магічного дзеркала.

Червоний колір теж має зв'язок із концептом дзеркала. Дзеркала породжують двійників, гіпотетичні копії справжніх речей та істот, а червоний колір маркує протилежні стани та емоції, символічно віддзеркалює антагоністичні обради та поняття: «Червоним представлені всі сторони життя: з однієї – повнота життя, свобода й енергія; з іншої – вороженча, помста й агресивність; з однієї сторони – це символ любові, а з іншої – страждань» [Енциклопедичний словник символів культури України 2015, с. 860].

Невдовзі інтелігентний та щиросердний професор Мирон, зображений на портреті із залитим червоною фарбою обличчям, стає жертвою політичних репресій, його несправедливо обвинуватили у зраді очільники тодішнього політичного режиму (комуністичного / «червоного»). Червоний колір може символізувати також «конфлікти, трагедію, драму, небезпеку, загрозу, жорстокість, лють» [Енциклопедичний словник символів культури України 2015, с. 860]. І всі ці значення стають актуальними в контексті розвитку сюжету в оповіданні. Художник ніби передбачив, що через кілька років слідчі й суд інформаційно спотворять (як червона фарба портрет) чесне ім'я професора (йому приписали продаж іншим країнам секретних наукових розробок з хімії). Згодом з'ясується, що звинувачення було сфабрикованим тодішньою прокомуністичною владою: Мирона та ще низку талановитих вчених, монахів і культурних діячів, які входили до угруповання «Неопалима купина», проголосили ворогами народу за їх свідому громадянську позицію. Відтак, червона фарба, якою був залитий силует Мирона

на портреті, може символізувати каральну комуністичну систему, для якої червоний стяг був символом ідеології, тоталітарної влади, яка утвердилася, проливши кров мільйонів. Червоний колір у цьому контексті теж має семантику кривого дзеркала.

Зображений на портреті чоловік – це викривлений, спотворений образ Мирона, його двійник, якому пасує тавро зловмисника, для якого мораль і совість не мають ніякого значення. Він замінив Мирона у соціумі, у сприйнятті близьких та незнайомих людей на 6 років, доки професор відбував покарання в тюрмі. У цьому оповіданні концепт «дзеркало» також асоціюється з небезпекою.

В оповіданні «Рябушка» метафоричним дзеркалом, у якому відображається моральність та духовні якості головного героя Тодера Жабена, постає ряба кобила Зірка. Назва оповідання є символічною й виразною важливу роль цієї тварини для розкриття головної ідеї твору – співвіднесення чеснот і негативних рис характеру Тодера з різними сценаріями його ставлення до Зірки-рябушки. У дбайливому піклуванні про кобилу відображаються, як у дзеркалі, найкращі риси його характеру – доброта, турботливість, щирість, відповідальність. Купивши худу, виснажену лошичку, Тодер почав її *«доглядати, аж не знав уже, як їй догодити: і вівсом найкращим годував, і водичкою свіжою напоював, і скребом та щіткою чистив, що швидко було й не впізнати Зірку – була вже не шкіра та кості, та грала та вилискувала на ній блискача рябина»* [Прод 2014, с. 12].

Через спілкування з Зіркою Тодер зміг краще зрозуміти себе, «розгледіти» в собі якості та вміння, які змінили його життя до кращого. З добрим ставленням до тварини асоціюється успіх героя – він почав працювати листоношею, почувався потрібним, упевненим у собі, заробляв гроші. Водночас зміна ставлення до Рябушки, його безвідповідальні вчинки стосовно неї роблять видимими негативні риси характеру Тодера – егоїзм, гультьяйство, неуважність. Герой іде на побачення до коханки і, захоплений пристрасстю, забуває про Зірку, залишає її під дощем на холоді, ненавмисно прирікши улюблену кобилу на смерть від переохолодження: *«Вискакую з теплої постелі і мало не вибіг надвір без штанів! Одягаюсь похапцем, як на пожеар, і виходжу в дощ, а рябушка моя – теж під парканом, опустила голову, скільки поводи дозволяли, піниста слина звисає з рота, очі горять, а вся вона тремтить, мов холодець! Гадав я тоді оцією дурною головою, що їй холодно. Ось і тепер, коли пригадую, давить мене в горлі гудз, котрого годі проковтнути»* [Прод 2014, с. 21].

Корнелій Ірод, акцентуючи на почутті провини, яке не дає спокою Тодеру багато років (чоловік з боєм описує історію Зірки односельчанам), робить видимою особисту драму героя, який, сумуючи, каже: *«коня, як ото Зіронька моя, рябушка-доця моя, не знайти ніде на Божому світі»* [Прод 2014, с. 22]. Чоловік, уявляючи нещасну кобилу під дощем, бачить власну нищість та егоїзм, свою Тінь, яка, захопивши над ним владу, спричинила смерть істоти, що була найважливішою в його житті: *«Ви-*

крешую сірник і дерев'яю, мов ударений громом – рябушка моя лежить біля ясел без подиху! Кидаюся їй на шию та верещу божевільно [...] Зірочко моя, рябушко-доцю! Голошу, як, мабуть, і за рідною мамою так не голосив» [Прод 2014, с. 21]. Спогад про Рябушку стає символічним дзеркалом спокути героя, його розкаєння, виявляє те найкраще, що є в його душі.

Концепт «дзеркало» бачимо і в оповіданні «Дорога», тут він тісно переплітається з символікою дороги як життєвого шляху. «У давнину шлях часто виступає як символ лінії поведінки людини, як певний набір правил, закон, вчення» [Енциклопедичний словник символів культури України 2015, с. 886]. Головний герой цього оповідання, вже не молодий професор Павел Бондар, проходить нелегкий шлях (дорогу) до самоусвідомлення, визнання власних слабкостей. Він постає перед читачем у двох іпостасях: як розумний, самодостатній чоловік і як маріонетка в руках молодшої коханки Ліди.

У сприйнятті колег та знайомих професор Бондар, наймолодший член академії наук, є категоричним і впертим, «його авторитет міцно держиться як на його науковій діяльності, так і на гострому, жалючому слові.... Павел Бондар не терпить аргументів співбесідника, не любить заперечення, інакше його гнів переростає у злість, заглушує все. У такі моменти спалаху він ладен був вчинити найбільше зло. Вгамовувало Бондара лише мовчання» [Прод 2014, с. 129]. Однак Ліді він пробачає зневагу, брехню і зраду.

«Дзеркалом» для Павела Бондара стає осінній холодний дощ, польова дорога з ямами, необхідність пройти 5 кілометрів до села Вільхи під час зливи, щоб зустрітись із молодшою коханкою. Він бачить свою фізичну тінь у світлі фар машини і вважає її огидною, тож спонукає шофера вимкнути світло. Герой спостерігає за собою ніби збоку, бачить свою Тінь (двійника), ту частину своєї особистості, яка живе за іншими морально-етичними законами, яка є його протилежністю, але подолати яку він не може.

Як зазначив Дж. Фрезер, у період міфологічного світогляду людина вважала свою тінь, а також відображення у воді чи дзеркалі своєю душею чи життєво важливою частиною самої себе. Як бачимо, існує метафоричний зв'язок між тінню і дзеркалом з давніх часів. В оповіданні «Дорога» він увиразнюється крізь призму образу болота, яке згадується декілька разів. «Розбабране болото польової дороги відразливо лізло вгору по його тілу. В роті відчував смак мокрої глини» [Прод 2014, с. 136], «Павел Бондар став жвавіше місити болото» [Прод 2014, с. 132] «Бондареві ноги всмоктувались у болото, приковували його на місці...» [Прод 2014, с. 130]. Навіть смак шоколаду, який їсть по дорозі до коханки професор, мав «смак грязі або, щонайменше, тхнув мокрою собакою» [Прод 2014, с. 132]. Болото є символом занепаду духовності, герой іде по болоті на зустріч із Лідою, і це метафорично відображає його підпорядкованість архетипу інстинктивної Тіні, нездатність асимілювати її.

Однак Павел все ж зупиняється на півдорозі й усвідомлює абсурдність ситуації, бачить себе ніби у кривому дзеркалі і, вражений побаченим, повертається назад. «Єдине гаряче бажання професора Павела Бондара добратись якнайшвидше до асфальту шосейної дороги, сильно потріпати ногами, щоб струсити болото» [Прод 2014, с. 137]. Внутрішнім зором він бачить власну безпомічність та залежність від пристрасті до Ліди, і відкидає образ свого безвольного двійника, звільняється від одержимості інстинктивною Тінню. «Бондар спробував уявити собі, як він зараз виглядає: заціпенілий від холоду, весь мокрий, по коліна в болоті, на одязі болото, на обличчі болото. І в роті смак болота. Ніби купався в болоті! А він таки академік, професор!» [Прод 2014, с. 137]. Дзеркало, яким є болотяна дорога, допомогло героєві побачити себе ніби збоку, позбутися ілюзій примарного щастя, а довгоочікувані обійми коханки у його підсвідомості ототожнилися з брудом (болотом).

Викривлене дзеркало ілюзій, дзеркало марнославства постає в оповіданні «Безсмертя». Головний герой Анатолій Фейник, честолюбний інженер нафтових устаткувань, мріє стати доктором, академіком, а у вільний від роботи час розмірковує про космічні подорожі на ракеті, що рухається зі швидкістю світла: «Полечу собі на якийсь місяць у космос і повернуся через тисячу років. Подивлюся на все, розпитаю, що за цей час нового відбулось на старій Землі, і знову полечу. Приземлюсь через інше тисячоліття [...] А я собі безсмертний» [Прод 2014, с. 128]. Безсмертя у сприйнятті героя – це не увіковічення себе в історії науки через важливий винахід, а спекулювання на можливостях, які мали б відкрити для нього чужі наукові відкриття. К. Ірод, використовуючи прийоми іронії та сатири, змодельовав образ інтелігента-споживача, який прагне накопичення не грошей, а років життя у межах різних історичних епох.

Анатолій Фейник дистанціюється від реальності в егоцентричних мріях, і в них, як у кривому дзеркалі, моделюється фантастичний сценарій життя, де він не схожий на себе теперішнього, а видатна особистість, оскільки зміг долучитись до життя різних цивілізацій на Землі. Поки Анатолій спить, заколисаний мріями про власні подвиги й здобутки, через його помилку стається аварія на вищій підводного буріння. І створена уявою модель особистого майбутнього розбивається як криве дзеркало від удару реалій дійсності. Отже, у цьому оповіданні постає символічний образ кривого дзеркала (фантазій головного героя), у якому чітко окреслюється характер та система морально-етичних цінностей Анатолія Фейника – марнославство, егоїзм, безвідповідальність. У кривому дзеркалі ілюзій постає суб'єктивне сприйняття героєм самого себе в межах гіпотетичної, альтернативної реальності, відображається химерний спосіб самоствердження персонажа.

Чітко «видимим» концепт «дзеркало» постає в оповіданні «Лісовий роман...». К. Ірод іронічно акцентує на неподібності чоловіка та дружини, використовуючи образ кривого дзеркала: «Вуйна

Домініка – протилежне обличчя, або маска вуйка Івана, його затінена половина. Як вам сказати? Вуйна – психологічне дзеркало вуйка Івана, тобто відображення того, яким він не хотів би бути» [Прод 2014, с. 192]. На нашу думку, у цій цитаті акумульовано ключ до дешифрування міжособистісних взаємин персонажів тих оповідань, які ми проаналізували вище.

Висновки. Отже, метафоричне дзеркало і його вплив на світосприйняття героїв – наскрізний мотив проаналізованих оповідань Корнелія Ірода. Цікавий і глибокий образ, який відкриває правду, руйнує стереотипи та мрії, звичний уклад життя, завдає болю. В оповіданнях «Дзеркало», «Дорога», «Надгробна фотографія», «Рябушка», «Безсмертя», «Портрет», «Вдячність» концепт «дзеркало» відіграє ключову роль, допомагає читачеві заглибитися у внутрішній світ героїв, побачити обриси архетипу Тіні – неусвідомленої, витісненої частки особистості. В оповіданні «Дзеркало» жибрак Мануеле крізь призму картини «Темна вечора» бачить розщеплення свого «Я», зумовлене відтворенням рис його обличчя в образах персонажів-антагоністів – Ісуса Христа та Іуди. Як дзеркало можемо інтерпретувати процес творчості геніального художника Леонардо да Вінчі. В оповіданні «Дорога» дзеркалом для професора Павела Бондара стає розбита сіль-

ська дорога, болото і ніч, саме там йому вдається побачити свою Тінь – безвольного чоловіка, яким уміло маніпулює хитра жінка. В оповіданні «Надгробна фотографія» функцію дзеркала виконує світлина, на якій поєднано образи молодого чоловіка та старенької дружини, оскільки зв'язок між ними обірвався понад сорок років тому. Відтак, головна героїня Ниця Паламарева бачить себе на тій фотографії як у дзеркалі часу, усвідомлює, що постаріла і минуле не повернути. В оповіданні «Портрет» функцію кривого і водночас «пророчого» дзеркала виконує портрет професора Мирона, який віщує несправедливе звинувачення у зраді та ув'язнення вченого. Дзеркалом ілюзій та марних сподівань в оповіданні «Вдячність» постає спадок, який зробив видимою темну сторону особистості Антона, став причиною його розгульного життя й цирозу печінки. В оповіданні «Рябушка» метафоричним дзеркалом, у якому відображається моральність та духовні якості головного героя Тодера Жабена, є ряба кобила Зірка. Символічний образ кривого дзеркала постає в оповіданні «Безсмертя»: химерні фантазії головного героя про подорожі зі швидкістю світла й життя в межах різних історичних епох розбиваються об реалію дійсності (аварію на підприємстві). Крізь призму концепту «дзеркало» можуть бути проаналізовані й інші твори Корнелія Ірода.

Література

1. Антофійчук В. Корнелій Ірод як прозаїк. *Вісник Маріупольського державного університету. Серія: Філологія*. 2022. Вип. 26–27. С. 11–19. DOI 10.34079/2226–3055–2022–15–26–27–11–19
2. Вотьканич М.І. Художній світ прози Михайла Гафії Трайсти. Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 035 «Філологія» (03 – Гуманітарні науки). ДВНЗ «Ужгородський національний університет», Ужгород, 2023. 216 с.
3. Енциклопедичний словник символів культури України / За заг. ред. В.П. Коцура, О.І. Потапенка, В.В. Куйбіди. 5-е вид. Корсунь-Шевченківський: ФОП Гаврищенко В.М., 2015. 912 с.
4. Ірод К. Від сьогодні до завтра. Бухарест: Видавництво RCR EDITORIAL, 2014. 532 с.
5. Носенко Т. Корнелій Ірод – український письменник Румунії (феномен творчості). *Слово і Час*. 2019. № 10. С. 90–100. DOI:10.33608/0236–1477.2019.10.90–100
6. Тиховська О. Магія та міфологія в українському фольклорі Закарпаття: етнопсихологічний аспект. Ужгород: Рік-У, 2021. 512 с.
7. Cirlot J.E. A dictionary of symbols. Second Edition / Translated from the Spanish by Jack Sage. London: Taylor & Francis e-Library, 2001. 507 s.

References

1. Antofiiichuk V. (2022) Kornelii Irod yak prozaik [Cornelii Irod as a novelist]. *Visnyk Mariupolskoho derzhavnoho universytetu. Serii: Filolohiia*. Vyp. 26–27. S. 11–19 [in Ukrainian].
2. Votkanych M.I. (2023) Khudozhnii svit prozy Mykhaila Hafii Traisty [The Artistic World of Prose by Mykhailo Hafii Traista]. *Dysertatsiia na zdobuttia naukovooho stupenia doktora filosofii za spetsialnistiu 035 «Filolohiia» (03 – Humanitarni nauky)*. DVNZ «Uzhhorodskiyi natsionalnyi universytet», Uzhhorod. 216 s. [in Ukrainian].
3. Entsyklopedychnyi slovnyk symvoliv kultury Ukrainy [Encyclopedic dictionary of symbols of Ukrainian culture] (2015) / Za zah. red. V.P. Kotsura, O.I. Potapenka, V.V. Kuibidy. 5-e vyd. Korsun-Shevchenkivskiyi: FOP Havryshenko V.M. 912 s. [in Ukrainian].
4. Irod K. (2014) Vid sohodni do zavtra [From today to tomorrow]. Bukharest: Vydavnytstvo RCR EDITORIAL, 2014. 532 s. [in Ukrainian].
5. Nosenko T. (2019) Kornelii Irod – ukrainskyi pysmennyk Rumunii (fenomen tvorchoosti) [Cornelii Irod – Ukrainian Writer from Romania (Creative Work Overview)]. *Slovo i Chas*. № 10. S. 90–100 [in Ukrainian].
6. Tykhovska O. (2021) Mahiia ta mifolohiia v ukraïnskomy folklori Zakarpattia: etnopsykholohichnyi aspekt [Magic and mythology in Ukrainian folklore of Transcarpathia: ethno-psychological aspect]. *Uzhhorod: Rik-U*. 512 s. [in Ukrainian].
7. Cirlot J.E. (2001) A dictionary of symbols. Second Edition / Translated from the Spanish by Jack Sage. London: Taylor & Francis e-Library [in English].

**THE 'MIRROR' CONCEPT IN THE STORIES OF CORNELIUS IROD
(COLLECTION OF WORKS 'FROM TODAY TO TOMORROW')**

Abstract. The aim of this article is to analyse the symbolic background of the concept of the “mirror” in Cornelius Irod’s short stories, which appear in the collection “From Today to Tomorrow” (2014), to examine the specific nature of the metaphors, and to explore the psychological depth of these works. The writer, who modeling certain life situations, enables the characters to see themselves as if in a distorting mirror; in the language of psychoanalysis, to see their Shadow, their alter ego, the existence of which a person is not always ready to acknowledge. The metaphorical mirror and its influence on the characters’ perception of the world is a recurring theme in Cornelius Irod’s short stories under analysis. In the stories “The Mirror”, “The Road”, “The Grave Photo”, “Ryabushka”, “Immortality”, “Portrait” and “Gratitude”, the concept of the “mirror” plays a key role, helping the reader to delve into the characters’ inner worlds, to glimpse the contours of the Shadow archetype, revealing the truth, shattering stereotypes and dreams, disrupting the familiar way of life, and inflicting pain. In the short story “The Mirror”, the beggar Manuele sees, through the prism of the painting “The Last Supper”, a fragmentation of his “self”, caused by the reflection of his facial features in the images of the antagonistic characters – Jesus Christ and Judas. We can interpret the creative process of the brilliant artist Leonardo da Vinci as a mirror. In the story “The Road”, a broken country road, the ponderous mud and the night become a mirror for Professor Pavel Bondar; there he manages to see his Shadow – a weak-willed man skillfully manipulated by a cunning woman. In the short story “The Grave Photo”, the photograph serves as a mirror, bringing together the images of a young man and his elderly wife, as their connection was severed over forty years ago. Consequently, the protagonist, Nitsa Palamareva, sees herself in that photograph as if in a mirror of time, realising that she has grown old and that the past cannot be brought back. In the story “Gratitude”, the inheritance serves as a mirror of illusions and vain hopes, revealing the dark side of Anton’s personality and becoming the cause of his dissolute life and cirrhosis of the liver.

In the short story “Ryabushka”, the piebald mare Zirka (Star) serves as a metaphorical mirror reflecting the moral and spiritual qualities of the protagonist, Todor Zhaben. The symbolic image of a distorted mirror appears in the story “Immortality”: the protagonist’s fantastical dreams of traveling at the speed of light and living through various historical eras are shattered by the harsh realities of life (an accident at the factory). In the story “Portrait”, the function of a distorted yet “prophetic” mirror is fulfilled by the portrait of Professor Myron, which foreshadows the unjust accusation of treason and the scholar’s imprisonment. Other works by Cornelius Irod can also be analysed through the prism of the “mirror” concept.

Keywords: contemporary Ukrainian literature in Romania, Cornelius Irod, symbol, character-image, metaphor, psychologism, the archetype of the Shadow.

© Тиховська О., 2026 р.

Дата першого надходження рукопису до видання: 18.04.2026

Дата прийнятого до друку рукопису після рецензування: 10.05.2026

Дата публікації: 31.05.2026

Оксана Тиховська – доктор філологічних наук, професор, професор кафедри української літератури Ужгородського національного університету, Ужгород, Україна; oksana.tykhovska@uzhnu.edu.ua; <https://orcid.org/0000-0003-4663-5960>

Oksana Tykhovska – Doctor of Philology, Professor, Professor of the Ukrainian Literature Department, Uzhhorod National University, Uzhhorod, Ukraine; oksana.tykhovska@uzhnu.edu.ua; <https://orcid.org/0000-0003-4663-5960>